

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Volume: 3 Issue: 14 Fall 2010

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU'NUN KADRO DERGİSİNDEKİ YAZILARI VE KADRO DÜŞÜNÇESİNİN ANKARA ROMANINA YANSIMALARI

THE ARTICLES OF YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU PUBLISHED IN KADRO JOURNAL AND THE REFLECTIONS OF KADRO IDEA TO ANKARA NOVEL

Evren KARATAŞ*
İpek YILDIZ**

Özet

Kadro dergisi Türk siyasal ve sosyal hayatında etkiler uyandırmış süreli yayınlardan biridir. 3 yıl gibi (1932-1934) kısa bir ömrü olan dergi toplam 36 sayı yayımlanmıştır. Kadro'nun amacının Türk devrimlerinin temellerini halka duyurmak ve açıklamak olduğu belirtilmiştir. Derginin yayın kadrosunda yer alan beş kişilik ekibin bir üyesi de Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur. Derginin hem kurucularından biri hem de imtiyaz sahibi olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu kültür-edebiyat, sanat ve ekonomi konularını içeren 44 makalesiyle hem devrimlerin halkla buluşmasına katkı sağlamış hem de dergi içerisinde önemli bir isim olmuştur. Sadece edebî yazılar yazarak derginin amacı dışında davrandığı gerekçesiyle eleştirilen Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Kadro içinde ve inkılâpları yerleştirme sürecindeki etkililiği hakkında çok çeşitli görüşler vardır.

Türk edebiyatında romancı kimliğiyle öne çıkan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Kadro'da yayımladığı yazılarıyla romanlarında verilmek istenen fikirler arasında paralellikler vardır. Bu çalışmada Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun 1934 yılında yayımladığı Ankara romanı ile Kadro dergisindeki yazılarının romandaki yansımalarına değinilmiştir. Çalışmada Kadro dergisi ve Ankara romanındaki ortak görüşlerden önce kısaca Kadro dergisinin yayına başlaması, kuruluş amacı, yayımlandığı dönemde çevreden aldığı tepkiler, derginin kapatılması ve Yakup Kadri'nin Kadro hareketi içerisindeki yerinden ve etkisinden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadro Dergisi, Kadro Hareketi, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara Romanı.

Abstract

The Kadro Journal is one of the periodical publications which affected Turkish political and social life. There were 36 number published in journal's short lifetime of three years which lasted between 1932 and 1934. It was stated that the aim of Kadro had been to announce and explain the principals of Turkish Revolutions to public. One of the member of the five-person team who were in the publication staff of journal was Yakup Kadri Karaosmanoğlu. Yakup Kadri Karaosmanoğlu who was both the creator and the franchise owner of the journal, not only contributed to reaching revolutions to public by his 44 articles about culture-literature, arts, and economy but also became an important member in journal. There are many different opinions about the effectiveness of Yakup Kadri Karaosmanoğlu in Kadro and the process of establishing revolutions, who is criticized with the reason of acting outside the scope of journal since he wrote only literatute articles.

There are similarities between the articles published in Kadro and the ideas wanted to be given in the novels of Yakup Kadri Karaosmanoğlu who come into prominence with his novelist identy in Turkish novel. In this study, the novel of Ankara which Yakup Kadri Karaosmanoğlu published in 1934 and the reflections of articles published in Kadro to the novel are mentioned. Before the common ideas between Kadro journal and Ankara novel, starting to publishment of Kadro Journal, the Journals 's organization purpose, the responses over the environment during its publishing period, closure of Journal and the place and effects of Yakup Kadri Karaosmanoğlu in the Kadro movement are also briefly described in the study.

Key Words: Kadro Journal, Kadro İdea, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara Novel.

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, Sivas, e-posta: evrenkaratas@windowslive.com

** Araş.Gör., Cumhuriyet Üniversitesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı, Sivas, e-posta: ipekyildiz85@hotmail.com

1. Kadro Dergisinin Kuruluşu ve Kapatılması:

Ocak 1932- Aralık 1934 yılları aralığında Şevket Süreyya Aydemir, Burhan Asaf Belge, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, İsmail Hüsrev Tökin ve Vedat Nedim Tör tarafından çıkarılan Kadro dergisi savunduğu devletçilik modeliyle Türk siyasal ve sosyal yaşamında etkili olmuş bir yayındır. Kadro dergisinin ilk sayısında derginin çıkış amacının Türk devrimlerinin temellerini anlamak ve açıklamak olduğu belirtilmiştir (Ertan, 1994: 88, 257). Kadro dergisinde aydın olma bilinci, düşün hareketleri, edebiyat, eğitim, ekonomi, felsefe, Kadro hareketi, kentleşme, kitap eleştirisi, polemik, politika, sanat, sosyal politika, sosyoloji, tarım, tarih, teknoloji başlıklarında yazılar kaleme alınmış, genç cumhuriyetin tüm alanlarındaki gelişmeler değerlendirilmiş ve diğer ülkelerle -özellikle de İtalya ve Sovyetler Birliği ile- Türkiye, devrimlerin gelişimi açısından karşılaştırılmıştır (Alpar, 1979: 7-20).Kadro dergisi yayımlandığı dönemde hem beğeni hem de eleştiriler almış, hatta bu eleştirilerin bir kısmı polemiklere dönüşerek derginin sayfalarında yer bulmuştur. Kadro dergisinde özellikle Ahmet Ağaoğlu, Hüseyin Cahit Yalçın, İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Ahmet Hamdi Başar ile girilen polemiklere verilen yanıtların derginin bakış açısını da ortaya koymasından önem taşıdığı bilinmektedir (Ertan, 1994).

Naci Bostancı, Kadro dergisinin taşıdığı belirli nitelikler nedeniyle cumhuriyet algısının geliştirilmesinde etkili olmuş bir dergi olduğunu belirtir. Bostancı'ya göre Kadro, öncelikle ülkede devrimlerin yerleşmesi ve benimsenmesi konusunda öncülük etme amacını taşır. İkinci olarak Kadro bir grup azınlıktan oluşmaktadır. Bununla Kadro içinde fikir üretecek az sayıda insana yer olduğu ve sıradan vatandaşların Kadro içerisinde yer alamayacağı vurgulanmaktadır. Böylece halk kitlelerini peşinden sürükleyecek bir grup aydın ülke gelişimi için ön ayak olma amacı gütmektedir. Kadronun üçüncü özelliği de bu insanların devrimlerin ideolojisini oluşturma ve onu uygulama görevini üstlenmiş olmalarıdır. Devrimlerin heyecanını taşımak, disiplinli olmak Kadro hareketinin diğer özellikleri olarak sıralanmıştır (Bostancı, 1990: 11).

Kadro dergisi hakkındaki genel yargı Kadro hareketinin Marksist bir gelenekten geldiği yönündedir. Ancak Temuçin Faik Ertan bu yöndeki görüşlerin gerçeği yansıtmadığını, Kadro'nun tarihsel materyalizm yöntemini kullanmak dışında Marksizmle bir bağlantısı bulunmadığını, hatta Marksizme zıt görüşleri benimsediğini belirtmiştir. Kadronun bu şekilde değerlendirilmesinin temelinde ise Kadro yöneticilerinin sol ve Marksist geçmişlerinin etkili olduğu bilinmektedir. Ancak bu değerlendirmeye karşılık Marksistler de Kadro'yu Marksist öğretinin dışında davranmakla suçlamışlardır. Kısacası Kadrocular ne Marksizm taraftarlarından ne de aleyhtarlarından destek bulabilmişlerdir (Ertan, 1994: 258-259; Türkeş, 2002 b: 464 Tekeli, İlkin, 2007: 461-462).

Kadro dergisi yayın hayatına başlamadan önce Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından Atatürk'ten derginin çıkarılabilmesi için izin alınmıştır. Böylece dergiye Atatürk'ün de destek olduğu görülür. Atatürk bu desteğini onuncu yıl kutlamaları sırasında da belirgin olarak ortaya koyar ve Kadro'ya şu telgrafi gönderir: "Hatırlıyorum ki, Kadro intişar ederken maksadının Türk milletine has meslek ve metodun millet ve memlekette teessüs ve inkişafına hizmet olduğunu yazmıştı. Kadro'ya bu maksadında geniş muvaffakiyet temenni ederim" (Kadro, 1933; Türkeş, 1999: 10). Aynı zamanda Kadro dergisinin ilk sayısından itibaren Çankaya Köşkü tarafından on adet abonelik talep edilmesinden ve derginin yayını boyunca da bu aboneliğin sürmüş olmasından yola çıkarak Atatürk'ün derginin çıkışına izin verdiği görülmektedir. Aynı zamanda İsmet İnönü'nün de Kadro dergisine abone olduğunu Şevket Süreyya Aydemir anılarında şöyle aktarmaktadır: "Kadro dergisinin ilk mütevazı para sermayesi, orada yazı yazan altı kişinin ilk abone bedelleri oldu. Bu bedeller sonuna kadar muntazaman tahsil edildi. Rahmetli Atatürk'ün emriyle Çankaya Köşkü 10 abone kaydolunmak ve İsmet İnönü kendi adlarına bizzat abone olmak suretiyle bizi sevindirdiler ve abone bedellerini muntazaman ödediler" (Aydemir, 2005: 443).

Bu desteğin yanı sıra İsmet İnönü'nün kaleme aldığı bir yazı ile de Kadro dergisiyle bağ kurduğu görülür. 1933 yılında Kadro'nun 22. sayısında yayımlanan "Fırkamızın Devletçilik Vasfı" yazısıyla İsmet Paşa'nın Kadro hareketine destek verdiği görülür. Zira 1933 yılı Kadroculara karşı Recep Peker'in yanı sıra Celal Bayar'ın ve özel teşebbüsü destekleyen Bankacılar grubunun da açıkça cephe almaya başladığı bir dönemdir (Ertan, 1994: 165). Yakup Kadri Karaosmanoğlu Politikada 45 Yıl adlı kitabında, "Kadro'nun bir yaşına basması vesilesiyle çıkaracağımız 'fevkalade' bir nüshanın başına konulmak üzere kendisinden bize bir yazı yazmasını, ya da bir beyanat vermesini reca etmişim", diyerek İnönü'nün bu yazıyı kendi isteği ile değil, Kadro'nun ricası üzerine kaleme aldığını belirtmiştir (Karaosmanoğlu, 2009: 89). Karaosmanoğlu Politikada 45 Yıl'da bu yazının bir bölümüne de yer verdikten sonra İsmet Paşa'nın

devletçilik politikası hakkında şu görüşe ulaşmıştır: “ Devletçilik sisteminin bu kesin tanımı Kadro dergisinde aynı konuya dair ileri sürülen görüşleri fersah fersah aşmaktadır” (Karaosmanoğlu, 2009: 90).

Derginin imtiyaz sahibi Yakup Kadri Karaosmanoğlu, yayın müdürü Vedat Nedim Tör olmasına karşın derginin itici gücünü Şevket Süreyya Aydemir'in oluşturduğu bilinmektedir (Ertan, 1994: 87). 1931 yılında çıkarılan bir kanuna göre devlet memurlarının sürekli yayınlarda imtiyaz sahibi olmaları yasaklandığından Aydemir ve arkadaşları derginin imtiyaz sahipliğini Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na teklif etmişler, Karaosmanoğlu da ülkeye yararlı olacağı düşüncesiyle bu teklifi kabul etmiştir (Türkeş, 1999: 93). Türkeş aynı zamanda derginin imtiyaz sahibinin Yakup Kadri oluşunun güvenilen bir isim olması nedeniyle Atatürk ve çevresini de rahatlattığını belirtmektedir. Ancak yönetimin Kadro dergisi üzerindeki denetimi derginin yayın hayatı boyunca sürmüş ve Kadro yazarları hükümetin tepkisini alacaklarını düşündükleri konularda yazmamaya, ya da itiyatla yazmaya azamî gayret göstermişlerdir (Türkeş, 1999: 94, Ertan, 1994: 61-62).

Aydemir başlangıçta Turancı görüşleri nedeniyle Azerbaycan'a gitmiş, daha sonra Moskova'da aldığı üniversite eğitimi sırasında Marksist düşünceden etkilenecek şekilde bu yönde bir düşünce sistemi geliştirmeye çalışmıştır. Ancak Cumhuriyet'in ilânından sonra doğrudan Marksizm'e dayalı bir yönetim anlayışının genç Türkiye gerçekleriyle uyuşmayacağını düşünerek Devletçilik zeminine dayanan daha farklı bir anlayış geliştirmiştir. Naci Bostancı, Şevket Süreyya'nın 1926 Komünist Tevkiyatı sırasında tutuklanarak Afyonkarahisar cezaevine gönderildiğini ve bundan sonra Şevket Süreyya'nın görüşlerinde önemli değişimlerin olduğunu belirtmiştir. Aydemir tutukluluk süresi boyunca Komünist bir yönetim anlayışından devletçiliğin temel olduğu bir yönetim anlayışına geçiş yapmıştır (Bostancı, 1990: 5). İşte Kadro bu yeni anlayışın duyurulması ve yayılması için otuz altı sayı boyunca çıkarılmış bir dergidir. Belirtilen amaç nedeniyle Kadro dergisi özellikle CHP saflarından gelen çeşitli eleştirilere hedef olmuştur. Dönemin CHP genel sekreteri Recep Peker Atatürk devrimlerini açıklama ve yorumlama işinin Kadrocuların değil, kendilerinin görevi olduğunu belirtmiştir. Zaten dergi otuz altı sayı çıktıktan sonra rejim için tehlikeli bulunarak kapatılmıştır (Bostancı, 1990: 151). Bu durumu Yakup Kadri Karaosmanoğlu anılarında şöyle anlatır:

“Sözün kısası: Kadro küçük bir dergiydi ama, iddiası büyüktü. İşbaşında bulunan “resmî” şahsiyetleri de, sanırım, en çok bu hali, bu “haddini bilmezliği” sinirlendiriyordu. Nitekim, dergiyi çıkarmak üzere olduğum sıralarda, devrin Cumhuriyet Halk Partisi umumî kâtibiyiyle aramda geçen bir konuşmada bu zat bana demişti ki: “Parti namına neşriyatta bulunmak hakkını kimden alıyorsunuz? Bir fikir mecmuası çıkarmak lâzım gelirse onu ancak biz çıkarırız ve zaten çıkarmak üzereyiz de... Hem avant-garde, avant-garde diye bir lâf söyleyip duruyorsunuz. Bu da ne demek? Bizden daha ileri avant-garde mi olur?” (Karaosmanoğlu, 1998: 42)

Şevket Süreyya Aydemir otobiyografik bir çalışma olan Suyu Arayan Adam adlı eserinde Kadro hareketiyle Atatürk arasındaki bağlantıya da yer verir. Aydemir inkılâp hareketini çözümlenmeye çalıştığı bir yazısının Atatürk'ün dikkatini çektiğini ve yine onun tarafından basılmaya değer bulunduğunu belirterek Kadro hareketinin çıkışında Atatürk'ün onayı olduğunu vurgular. Şevket Süreyya bu yazıdaki görüşlerini daha da derinleştirerek İnkılâp ve Kadro isimli bir kitap yazmış ve bu eser Kadro hareketinin ana çerçevesini oluşturmuştur. Buna göre halka azınlıkta olan aydın bir kadronun devrimleri açıklaması gerekmektedir (Aydemir, 2004: 443). Aydemir bu kitabında halka önderlik eden bu kadronun az sayıda aydından oluşacağını vurgular: “Hülâsa Kadro, bir millî kurtuluş hareketinin, bir millî inkılâbın kumanda heyetidir. Onun, azlık, fakat şuurlu öncüsü ve yöneticisidir. İnkılâbın tek ve idealist partisi, onun tek ve idealist lideri etrafında toplanan “Kadro”dur...” (Aydemir, 2003: 227).

Aydemir devrimlerin benimsenmesi konusunda eğitilmiş aydın kitlenin önemine dikkat çekerek, halkın devrimleri hiçbir zaman olduğu gibi anlayamayacağını ve bu nedenle de devrimlere bağlanamayacağını vurgular. İşte Kadro grubu halk ile devrimler arasında böylesine organik bir bağ kuracaktır. Aydemir bu durumu Suyu Arayan Adam'da şöyle açıklar: “Halk, ideolojinin bir fikir sistemi olarak daima dışındadır. O, şiarları sadece benimser. Bu şiarlar, sadece hareket formülleridir. Halk, dinlerin kendisine vaat ettiği cennetler gibi, inkılâpların da yalnız basit ve anlaşılması kabil olan hedeflerini arar. Bu hedefler ise, ister istemez bir fikir temelinden ziyade, şartlara, hislere göre işlenirler.(...) Hülâsa inkılâp, halk için, fakat halka rağmen bir harekettir. İnkılâpçı inkılâbın manivelasını

bıraktığı gün, eğrilen yay gevşer. Halk kendini tekrar eski yerinde bulmak için, o güne kadar fethedilen siperleri hızla boşaltır ve geriler...” (Aydemir, 2004: 446).

Temuçin Faik Ertan ise Recep Peker'in parti içindeki konumu nedeniyle Kadro ekibine karşı olumsuz bir tavır sergilediğini belirtir. Buna göre Recep Peker CHP'nin teorik zemini konusunda çalışmaları ve araştırmaları yapan en önemli kişidir. Şevket Süreyya ve arkadaşlarının devrimlere teorik bir yaklaşım geliştirmeleri bir bakıma Recep Peker'in parti içinde yapmaya çalıştığı işi elinden almak anlamına gelmektedir. Bu nedenle Recep Peker kurulduğu andan itibaren Kadro hareketine karşı çıkmış hatta Şevket Süreyya, Recep Peker'in öfkesini dizginleyebilmek için kendisine Kadro'nun amacının ne olduğunu anlatan bir mektup yazmıştır. Ancak bu mektup da Peker'in endişelerini gidermeye yetmemiş ancak Recep Peker de derginin açılmasına engel olamamıştır:

“Recep Bey'in bu olumsuz tutumuna rağmen Yakup Kadri, Mustafa Kemal ve İsmet Paşalardan gerekli izni almış ve Kadro dergisini çıkarmayı başarmıştır. Bununla birlikte Recep Bey'in Kadro'ya karşı olan olumsuz bakış açısında bir değişiklik olmamış ve sonraki dönemlerde, derginin ekonomik gelişmeleri engelleyici ve rejimin temellerini sarsıcı yayınlarda bulunduğu iddiasıyla Mustafa Kemal Paşa'ya sık sık şikâyetlerde bulunmuştur. Recep Bey'e göre Kadro'da çıkan bütün yazılar yabancı ideolojilerin etkisi altındaydı” (Ertan, 1994: 161, Karaosmanoğlu, 2009: 88).

Yakup Kadri Karaosmanoğlu siyasî anılarını anlattığı Politikada 45 Yıl adlı çalışmasında Kadro'ya yönelik muhalif düşüncelere de yer verir. Karaosmanoğlu, derginin asıl amacının Atatürk devrimlerinin “fikrî ve ilmi” açıklamasını yapmak olduğunu belirtmelerine ve Atatürk ile İsmet İnönü'nün izinlerini almalarına rağmen CHP içinden kendilerine yönelik muhalefetin hiç dinmediğini şöyle anlatır: “Ama, bu yüksek müsaadeler sayesinde Kadro yayımlanmaya başladıktan sonra dahi dostum Recep gene benimle uğraşmaktan bir an hâli kalmamıştı. Ayda bir çıkan o iki üç formalık mütevazı fikir dergisi, iki buçuk yıl boyunca CHP merkez idare heyetini ikide bir Çankaya köşküne taşıdıran ve Atatürk'ün başını ağrıtan bir mesele, bir dava haline girmiş, daha doğrusu, benimle arkadaşlarım aleyhine türlü türlü şikâyetlere yol açmıştı” (Karaosmanoğlu, 2009: 87-88).

Kadro dergisinin yayımlandığı yıllar, Dünya Ekonomik Buhranı'nın etkili olduğu ve yeni cumhuriyet yönetiminin arayış içerisinde bulunduğu yıllara karşılık gelmesi bakımından önemlidir (Tekeli, İlkın, 2007: 482). Kadrocular bu önemli geçiş evresinde devletçilik merkezli bir kalkınma modeli önermişlerdir. Devletin siyasî ve iktisadî gücü elinde bulundurmasının ona hem kaynakları yönetme ve gerektiğinde onlara müdahale etme, hem de elde edilen geliri eşit bir biçimde dağıtma yetkisi tanıyacağını belirten Kadrocular bu nedenle özel teşebbüse karşı çıkmışlardır (Türkeş, 1999: 200-201). Buradan hareketle Kadro dergisinin yazın hayatına son veren güçlerden birinin de özel teşebbüs çevreleri, özellikle de İş Bankası grubu olduğu belirtilmiştir. Bu çevreler gelişimlerine tehdit olarak gördükleri Kadro dergisinin kapatılması için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır.

“1934 yılının ikinci yarısına gelindiğinde gerek CHP'nin önde gelen ismi Recep Bey, gerekse, İş Bankası grubu Mustafa Kemal Paşa'yı Kadro aleyhine çevirmeyi başarmışlardır. Kadronun CHP'yi aşan görüş ve yorumları Mustafa Kemal ve İsmet Paşaların bu harekete olan sempatilerinin kaybolmasına yol açmıştır. İktidara gelmek amacıyla değil, mevcut iktidar için ideoloji amacı güden Kadrocular, sonuçta iktidarın gözünden düşmüşler ve tek partinin çıkarlarıyla çelişmişlerdir. Sonuç olarak bütün tek partili rejimlerde olduğu gibi varlıklarını devam ettirememişlerdir” (Ertan, 1994: 168).

Kadro hareketinin o dönemdeki düşünceler içerisindeki en özgün tarafı sunmuş olduğu Devletçilik modelidir. Bu model o dönem kapitalist ve sosyalist anlayışın Devletçilik anlayışlarından farklı ve savaşlardan bunalmış, yoksul Anadolu halkının ekonomik sıkıntılarına daha uygun bir modeldir. “1932-1935 yılları arasında yayımlanmış olan Kadro dergilerinde sergilenen görüşler, Türk siyasal hayatında Kadro hareketi diye anılan bir düşünce akımını oluştururlar. Bu düşünce akımı temel olarak, devletçiliği savunmuştur. Ancak Kadro'nun devletçilik anlayışı, yine aynı dönemlerde hükümet politikası olarak benimsenmiş olan devletçilik anlayışından oldukça farklıdır. Kadrocular, kapitalizmin ve sosyalizmin dışında, Türkiye'nin koşullarına uygun yeni bir toplumsal sistem arayışı içindedirler. Kadro dergilerinde açıklanan devletçilik işte bu yeni toplumsal sistemin adıdır” (Sezgin, 1979: 11). Alemdar'ın da Sezgin'nin görüşlerine paralel olarak Kadro hareketinin sosyalist ve kapitalist sistemlerden farklı olduğunu ve bu farkın da Kadro'nun sınıf çatışmasına dayanmayan bir Devletçilik modelini benimsemesinden kaynaklandığını belirttiği görülür. Alemdar bu konuda şöyle der: “Kadro devletçilik

görüşünü sınıf gerçeğini yadsıyan resmi görüş üzerine kurdu. Devletçilik ne burjuvazinin ne de işçi sınıfının egemenliğine dayanacaktı; bu yeni sistem millet egemenliği esası üzerine kurulacaktı” (Alemdar, 1979: 21-22).

Kadro dergisi hakkında doktora tezi hazırlayan Mustafa Türkeş de Kadro dergisinin kapatılması konusunda iki çevrenin etkili olduğunu vurgular. Türkeş’e göre o dönem özel teşebbüsün en önemli temsilcilerinden olan İş Bankası grubunun tepkisi ve CHP genel sekreteri Recep Peker’in olumsuz düşünceleri Kadro’yu kapanmayla son bulacak aşamaya sürüklemiştir. Türkeş kapanma sürecini şöyle değerlendirmiştir: “Kadro dergisinin kapanışına yol açan nedenleri şöyle sıralamak mümkündür: Bir, Kadro’nun özel sektöre, özellikle İş Bankası’na yönelik eleştirileri bu çevrenin Kadro’ya karşı tepki göstermesine yol açmıştır. İki, Kadrocuların önerdiği gelişme stratejisi Kemalist yönetimin uyguladığıyla tam olarak örtüşmediği için Kadrocuların önerileri Kemalist yönetimi eleştirir nitelikteydi. Dolayısıyla Kadro’ya karşı CHP içinden de tepki gelmeye başlamıştı. Üç, Kemalist yönetim artık Kadro dergisine 1932 yılında duyduğu kadar ihtiyaç duymuyordu. Son olarak da, Kadro uyguladığı stratejinin kurbanı olmuştur” (Türkeş, 1999: 206).

2. Kadro Hareketi İçerisinde Yakup Karaosmanoğlu’nun Yeri:

Yakup Kadri Karaosmanoğlu Kadro dergisinde kültür-edebiyat, sanat ve ekonomi başlıklarında olmak üzere toplam kırk dört makale yayımlamıştır. Bu makalelerden kırk tanesi “kültür-edebiyat”, iki tanesi “ekonomi” ve diğer ikisi de “sanat” başlıkları altında dergide yayımlanmıştır.¹ Bu durum Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun dergi içerisindeki önemli isimlerden biri olduğunu göstermektedir. Ayrıca Karaosmanoğlu’nun derginin hem kurucusu hem de imtiyaz sahibi oluşu onu Kadro hareketi içerisinde önemli bir noktaya taşımıştır. Ancak bu durum Karaosmanoğlu’nun Kadro içerisinde sembolik bir isim mi yoksa etkin bir yazar mı olduğu tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Araştırmacıların çoğu Marksist gelenekten uzak olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun dergi içerisinde sadece edebî yazılar yazan bir aydın olduğunu ileri sürmüşlerdir. Mehmet Emin Uludağ Üç Devrin Yol Ayrımında Yakup Kadri Karaosmanoğlu adlı kitabında Yakup Kadri’nin Kadro hareketi içerisinde edebî yönüyle dikkat çektiğini ve dergide edebî yazılar yazmaya başladığını belirtir (Uludağ, 2005: 50). Ancak Birsen Talay’ın bu görüşe karşı çıktığı görülür. Talay Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Kadro dergisinde ağırlıklı olarak edebiyat üzerine yazdığını belirtmekle birlikte sadece edebî konular üzerine yazdığını söylemenin mümkün olmadığını ve Karaosmanoğlu’nun hükümete dönemin Rusya’sı ve İtalya’sından örnekler verdiğini belirtir (Talay, 2002: 438-439).

Ertan da Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun derginin kültür sanat politikasını belirleyen yazıları kaleme alma görevini üstlendiğini belirterek onun dergideki yazılarında ve romanlarında sanatçının Türk devrimini yerleştirmekle yükümlü olduğunu vurguladığını şöyle aktarır: “ Kadrocular arasında sanata ve sanat çevrelerine en yakın isim olan Yakup Kadri bile, sanatın ve sanatçının devrimin içinde olması gerektiğini ısrarla vurgulamıştır. Yakup Kadri’nin bu yöndeki görüşü, dolayısıyla öteki Kadrocular tarafından da aynen benimsenmiştir” (Ertan, 1994: 127-129).

Ahmet Oktay ise Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun derginin Marksist gelenekten gelen diğer yazarlarından farklı olduğunu vurgulayarak Yakup Kadri’nin dergide daha çok edebî içerikli yazılar kaleme aldığını belirtmiştir. Ancak Oktay’ın bu konuda Karaosmanoğlu’na yönelttiği bir eleştiri de bulunmaktadır. Oktay’a göre Yakup Kadri Karaosmanoğlu edebiyat dünyasının içinden gelen bir yazar

¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Kadro dergisinde yayımlanmış olduğu ve bu çalışmada incelenmiş olan makaleleri alfabetik olarak şöyledir: **Kültür Edebiyat:** Allah ve Şeytan, C:3, S: 27, Ankara, C: 3, S: 28, Ankara Moskova Roma C: 1, S:6, Ankara Moskova Roma C: 1, S:7, Ankara Moskova Roma, C: 1, S:9, Ankara Moskova Roma, C: 1, S: 10, Ankara Moskova Roma, C: 1, S:11, Ankara Moskova Roma, C: 1, S:12, Ankara Moskova Roma, C: 1, S:13, Ankara Moskova Roma, C:1, S: 14, Ankara Moskova Roma, C: 1, S: 15, Ankara Moskova Roma, C:1, S: 16, Bedii Heyecan, C: 1, S: 6, Bir Kısve ve Bir Hisse, C:2, S: 14, Bizde Hatiplik, C: 2, S: 24, Edebiyat Buhranına Doğru, C: 1, S: 8, Enderun Şairleri ve Halk Edebiyatı, C: 1, S:10, Eser ve Halk, C:3, S: 26, Eski Yeni, C:1, S:12, Eskiler Almayalım, C: 1, S: 4, Ferdîyet ve Şahsiyet, C: 1, S: 7, Fikirde İstiklâl, C: 2, S: 22, Gene İnkılâp Edebiyatına Dair, C: 3, S: 26, Haile Unsuru, C: 1, S: 7, Ham Madde ve Halkla Sanatkâr, C: 1, S:3, İnkılâp Edebiyatı C:3, S: 25, Kültür ve Medeniyet, C: 2, s: 15, Maxim Gorki ile Mülâkat, C: 1, S: 5, Millî Tasarruf ve Halk Edebiyatı, C:1, S:2, Mütahassis, C: 1, S:2, Samimiyete Davet, C:1, S: 16, Sovyet Edebiyatı, C: 35, S: 36, Şairin Bize Anlatacağı Şey Kaldı mı? C: 1, S: 1, Türk İnkılabında Üslûp, C: 2, S: 23, Türkçe, C: 1, S: 9, Yalın Söz, C:1, S: 2, Yarıda Kalan Bir Bahariye, C: 3, S: 30, Moda ve Sakarya, C: 3, S: 28, Moskova Edebiyat Kongresinde, C:3, S: 33, Rehber Kitap, C:2, S: 22.

Ekonomi: Heba Olan Enerjiler, C: 3, S: 29, Leipzig Sergisinde Türk Sesi, C:1, S: 3

Sanat: Sanat Ölçüleri, C: 3, S: 29, Seciel Sorel, Marie Dietrich ve Paul Verlain’in Büstü, C: 2, S: 21

olmasına rağmen edebiyat ve sanat sorunlarını yeterli düzeyde ele alamamış, Burhan Asaf bu alanların dışından bir isim olmasına karşın sanat ve edebiyat alanına “İnkılâp San’atına Varmak Yolları” başlıklı yazısında da görüldüğü üzere daha bilinçli çözümlenmelerle eğilmiştir (Oktay, 2003: 339-343). Naci Bostancı ise Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun dergideki önemini derginin ideolojisini paylaşmak ve yaymaktan daha çok Çankaya’ya olan yakınlığı olduğunu ileri sürer ve Karaosmanoğlu’nun dergide diğer yazarlardan farklı bir yeri olduğunu şöyle belirtir: “Kadro dergisini çıkaranlar daha önce de belirttiğimiz gibi, Şevket Süreyya ile birlikte Marksist düşünce geleneğine sahip kimselerdir. Bu isimlerden sadece derginin imtiyaz sahibi durumundaki Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU’nu bu kategoride değerlendiremeyiz. O da zaten Kadro dergisine edebî yazılar yazmış, işin ideoloji yanıyla pek az ilgilenmiştir. Karaosmanoğlu’nun, Çankaya’daki mühim yeri dolayısıyla Çankaya ve Kadrocular arasındaki ilişkileri düzenleme bakımından özel bir konuma sahiptir” (Bostancı, 1990: 9). Temuçin Faik Ertan’ın da Kadrocular ve Kadro Hareketi başlıklı kitabında bu görüşe paralel bir düşüncede olduğu görülür. Ertan “Yakup Kadri’nin Kadro hareketi içerisinde farklı bir konumu vardır. 20. yüzyıl Türk edebiyatının büyük romancılarından olan Yakup Kadri, sol kökenli olmayan tek Kadrocu olarak bilinmektedir” sözleriyle Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun dergi içindeki farklılığına işaret eder. (Ertan, 1994: 39).

Talay, derginin tasfiye sürecinde Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun içinde bulunduğu durumu şöyle aktarır: “Kadro dergisi standart üstü bir yayındır. Yakup Kadri yüksek, seçkin entelektüel tavrını burada da devam ettirmiştir. Devrimleri yapan, yerleştiren çekirdek kadrodaki entelektüellerden biridir. Bu açıdan bakıldığında en önemli kadrolar bile, devrimleri yapan iktidara yaranamaz. Tasfiye sürecinden Yakup Kadri de nasibini alır. Aslında bu Tek Parti döneminin bir özelliğidir. Yükselişini mütareke dönemine ve Kemalizme borçludur. “Doğru zamanda”, “doğru yerde” olmayı bilmiştir. Ancak bu tavrı bile onu koruyamamıştır” (Talay, 2002: 440).

Yakup Kadri Karaosmanoğlu ise Zoraki Diplomat’ta derginin tasfiye edilebilmesi için kendisinin Tiran Büyükelçiliğine tayin edildiğini belirtir. Karaosmanoğlu’na göre bu Atatürk’ün kendisini korumak adına yaptığı bir atamadır. Hatta Karaosmanoğlu, bu yolla Kadro dergisinin en uygun yolla kapatıldığını ve ne Kadrocuların ne de kadro karşıtlarının bu süreçten zarar görmediklerini şöyle dile getirir:

“Seni Tiran’da altı aydan fazla bırakmam, emin olasin,” demişti.

O vakit Gazi’nin gösterdiği bu şefkat eseri, yüreğimdeki elemi birden bire dağılıvermesine kâfi gelmişti. Zira, bu elem, bende, Atatürk’ü gerçekten kızdırmış olmak ve doğrudan doğruya onun kararıyla bir cezaya çarptılmak hissinden doğuyordu. Şimdi, bütün bu üzüntülü halleri, bütün bu kardeşçe, babaca muameleleri karşısında, artık, böyle bir hisse kapılmanın ne kadar yersiz olduğunu anlamaya başlamıştım. Hayır; benim dışarıya gönderilişimde ne bir gazap, ne bir ceza mânası vardı. Bu, sadece, Atatürk’e mahsus ince taktiklerden biriydi. “Kadro meselesi” bu suretle hem muarızlarımı tatmin ve teskin edici bir şekilde, hem de benim haysiyetimi, izzetimsiz kırılmaksızın ve hakkımda bir takım zecri muamelelere meydan verilmeksizin kendiliğinden halledilmiş oluyordu” (Karaosmanoğlu, 1998: 34, Ertan, 1994: 70, Bostancı, 1990: 152).

Çağdaş Türk Edebiyatında Ütopiyalar başlıklı çalışmasında Nurettin Öztürk’ün Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Kadro içerisindeki konumuna daha farklı bir açıdan baktığı görülür. Öztürk söylenenlerin aksine Yakup Kadri’nin Kadro dergisindeki merkez isimlerden biri olduğunu belirterek bunu üç nedene dayandırır: Öncelikle bilindiği üzere Yakup Kadri’nin derginin imtiyaz sahibi oluşu, Çankaya, Atatürk ve İnönü ile ilişkileri kurması ve düzenlemesi, onu dergi için vazgeçilmez bir isim haline getirmiştir. İkinci olarak derginin asıl gücü olarak görülen Şevket Süreyya ve Vedat Nedim Tör’ün Yakup Kadri’nin dergi içerisindeki tutucu ve öncü gücünü kabul etmeleri ve bu yönde söylemlerde bulunmaları, üçüncü olarak ise Yakup Kadri’nin otuz altı sayı çıkan dergide toplam kırk iki yazı kaleme almış olması onun dergi içerisinde önemli bir yerinin olduğunu göstermektedir²: “Kadro’da Yakup Kadri’nin toplam olarak kırk iki yazısı yayımlanmıştır. Bu toplamla Aydemir (60 yazı) ve Belge (45 yazı)den sonra üçüncü sırada gelmektedir. Tökin’in 36, Tör’ün 35 ve Yazman’ın ise 21 yazısı yayımlanmıştır. Öbür yazarlardaki konu çeşitliliğine karşılık Yakup Kadri’nin yazıları ağırlıklı olarak edebiyatla ilgilidir. Zaten sürekli yazarlar arasında ondan başka edebiyatçı yoktur. Dolayısıyla derginin edebiyat anlayışının Yakup Kadri’nin kaleminden anlatılması doğaldır” (Öztürk, 1992: 87).

² Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi tarafından 1979 yılında yayınlanan Kadro Dergi’lerinin tıpkı basımlarında Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun dergide toplam 44 makale yayınladığı tespit edilmiştir.

3. Kadro Dergisindeki Yazılar ile Ankara Romanı Arasındaki Bağlantılar:

Ankara romanının ilk baskısı 1934 yılında yapılmıştır. Bu tarih Kadro dergisinin yayımlandığı ve ardından da tasfiye edildiği yıl olması bakımından önem taşır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu romanda Kadro dergisindeki görüşlerine paralel pek çok görüşe yer vermiştir. Ayrıca Ankara romanı 1932 yılında yayımlanan Yaban romanından sadece iki yıl sonra yayımlanması nedeniyle Yaban'daki anlayışın da Ankara romanına yansımış olduğu görülür. Olcay ÖnerToy bu iki roman arasındaki bağlantıya şöyle dikkat çeker: “Yaban’ın bir devamı olarak kabul edilen Ankara’da (yazar) Yaban’ın ortaya koyduğu kimi sorunların nasıl çözümlenebileceğini vermeye çalışıyor gibi görünür. Bu romanda yine aynı koşullar sürmekle birlikte bir kalkışın öyküsü anlatılır” (ÖnerToy, 1984: 17). Fethi Naci’nin “Yakup Kadri’nin en kötü romanı, öyle sanıyorum, Ankara”, diye tanımladığı romanda Selma Hanım’ın üç farklı erkekle yaptığı üç evlilik hayatı çerçeve alınarak Türk toplumunun Osmanlı İmparatorluğu’nun sonundan, Cumhuriyet’in ilk dönemine kadar geçirdiği dönüşüm değerlendirilir. Büyük umutlarla başlayan roman ikinci bölümde Selma Hanım’ın hayal kırıklıklarına sahne olsa da Cumhuriyet’in yirminci yıl kutlamalarında oluşan destansı hava ile geleceğe dair umutlar yeniden yeşermeye başlar (Fethi Naci, 2002: 110). Mümtaz Sarıççek ise Ankara romanını “Bir ideal düzenin ve ütopyanın romanıdır”, biçiminde tanımlayarak yazarın romanın üçüncü bölümünde hayalindeki Türkiye modelini anlatmaya çalıştığını belirtir. Ancak Karaosmanoğlu’nun bu iyimser düşünceleri ve hayalleri Panorama romanında yerini karamsarlığa ve hayal kırıklığına bırakır (Sarççek, 2009: 193-194).

“Yakup Kadri Ankara’nın ilk iki bölümünde, dönemin muhalif yazarlarının yaptığına benzer biçimde gerici ve vurguncu kesimlerin ortaya çıkışını gösterir ve eleştirir. Son bölüm ise bir çözüm önerisi, bir ütopyadır. İnkılapların yozlaşma nedenlerini teşhis eden yazar Neşet Sabit tipi, geleceğin cumhuriyetindeki insanın ve kurtuluşun temsilidir. Yakup Kadri’nin ilk iki bölümde altını çizdiği geçmişten miras kalan “zararlı” unsurlar sebebiyle duraklayan Cumhuriyet treni, sorunun tespitinden sonra yine ilerlemeye devam edecektir. Ancak kitabın üçüncü baskısına yazdığı önsözde, o zamanki öngörülerinin gerçekleşmediğini itiraf eder Yakup Kadri. Bu itirafın edebiyata tercümesi ise Panorama’dır” (Türkeş, 2002 a: 434).

Ankara romanı ile Kadro dergisi arasındaki bağlantı Nurettin Öztürk tarafından da belirlenmiş ve Öztürk Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun özellikle Ankara-Moskova-Roma başlıklı on yazıdan oluşan yazı dizisindeki gezi izlenimleri ile daha sonra yayımlanacak olan Ankara romanı arasında bağlantılar olduğuna dikkat çekmiştir. Öztürk bu yazı dizisi dışında derginin 28. sayısında yer alan Ankara romanının yayımlandığına dair duyuru ile yine aynı sayıda yer alan Mansur Tekin imzalı yazı ile de Kadro dergisi ve Ankara romanı arasındaki kan bağının daha belirgin bir şekilde ortaya konulduğu sonucuna ulaşmıştır (Öztürk, 1992: 88-89, Tekin, 1934: 48-50). İlhan Tekeli ve Selim İlkin ise Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Kadro dergisinde siyasal elit kesime tek parti yönetim nedeniyle yapılamayan eleştirileri aynı dönemde yayımlanan “Kadro’cu çizgideki” Ankara romanında yöneltmeye çalıştığını belirtmektedirler (Tekeli, İlkin, 2007: 454-455). Böylece Ankara ile Kadro dergisi arasında doğrudan bir bağlantı olduğu ortaya çıkmaktadır.

4. Kadro Dergisi ve Ankara Romanındaki Ortak Görüşler³:

Devrimlerin bir toplum tarafından ne ölçüde kabul edildiğinin belirgin göstergelerinden biri de kadının toplum içerisindeki konumunun iyileşmesidir. Ankara romanı Selma Hanım’ın hem birey hem de bir vatandaş olarak doğru hedeflere yönelmesinin romanıdır. Zaten eser Selma Hanım’ın üç evlilik döneminde Türk toplumunun üç farklı aşamasına nasıl tanıklık ettiğine ve katkı sağladığına odaklanmıştır. Eserin son bölümünde Selma Hanım kendisi için doğru insan olan Neşet Sabit ile yaşamını birleştirmiş ve enstitü müdürü modern bir Türk kadını olarak devrimi benimsemiş Türk kızlarını yetiştirmeye başlamıştır. Ancak romanda her kadının Selma Hanım gibi düşünsel bir devrim gerçekleştirecek güce ve imkâna sahip olmadığı vurgulanır. Eserde Tacettin Mahallesinde ev sahibi Ömer Efendi’nin eşlerinden yola çıkılarak gerçekte Türk kadının bir çok fikri ve maddi yoksunluk içinde bulunduğu anlatılır. Eğitimsiz kalmış bu kadınlar Cumhuriyetin kurulmasına ve devrimlerin hayata geçirilmesine rağmen eski yaşamları dışına çıkamamışlar, devrimlerin getirilerinden yararlanamamışlardır (Karaosmanoğlu,2006: 46-71). Bunun dışında eserde devrimlerin daha rahat uygulandığı ortamlarda

³ Bu çalışmada Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi tarafından 1979 yılında basılan ve Cem Alpar tarafından yayına hazırlanan Kadro dergilerinin tıpkı baskıları kullanılmıştır.

bulunan kadınların da devrimi şeklen algıladıklarına dikkat çekilir. Aslında bu kadınlar ile Tacettin Mahallesindeki kadınlar arasında şekil dışında fazla bir değişiklik yoktur. Eserde modern yaşamın simgesi durumundaki Yenişehir çevresinde bulunan bu kadınların birer süs eşyası olmaktan öteye gidemedikleri anlatılır. Ancak gerçek Türk kadını bu değildir. Devrim bunun için gerçekleştirilmemiştir:

“Türk kadınları çarşaf ve peçelerini işe gitmek, çalışmak için daha kolay olur diye çıkarıp atacaktı. Onlar için cemiyet hayatına atılmanın manası yalnız bu çeşit salon cemiyetlerine katılmak olmayacaktı. Evet, Türk kadını, hürriyetini dans etmek, tırnaklarını boyamak ve Rue de la Paix’in kanunlarına esir bir süslü bir kukla olmak için değil, yeni Türkiye’nin kuruluşunda ve kalkınışında kendisine düşen ciddi ve ağır vazifeyi görmek için isteyecekti, kullanacaktı.” (Karaosmanoğlu,2006: 135)

Karaosmanoğlu Kadro dergisindeki Ankara Moskova Roma-8/Bolşeva Köyü başlıklı makalesinde Rusya’da devrimlerden sonra kendini geliştiren kadın tipini şöyle anlatır ve Türk kadını için de bir formül sunmuş olur⁴:

“Belikli kadın meselesi kökten halledilmiş, kökten kesilip atılmış bir memleketteyiz. Ve bu memlekette atmosfere bütün manasıyla erkeğin dengi, yeni ve sert bir kadın tipi hâkimdir. Her yerde, her işte, onu, aynı kuvvet ve aynı selâhiyetle erkeğin yanı başında durur ve yürür görürsünüz. (...) yeni Rus kadını, eski Rus kadını gibi Avrupalı Madema’ların, Amerikalı Miss’lerin taklidi değildir. Hakiki ve derin inkılap, onu, orta-yaş bakayası bir saray ve salon kadınlığı ananesinden tamamen ayırmıştır” (Karaosmanoğlu, 1933: 43).

Osmanlı İmparatorluğu’nun son yılları, Cumhuriyet’in ilânı ve devrimlerle genç cumhuriyetin nasıl şekillendirildiğine tanık olan ve bu süreçte katkısı bulunan bir aydın olarak Yakup Kadri’nin devrimlere yönelik en büyük eleştirisi devrimlerin halka indirilememiş ve halk tarafından benimsenememiş olmasıdır. Yakup Kadri’nin Yaban romanında halk ile devrimler ve bürokrasi arasındaki uzlaşmazlığı ve uzaklığı hissettirdiği görülür. Yaban romanında yazar halkın kurtuluş mücadelesi konusundaki umursamaz tavrından Ahmet Celal’in sözcülüğünde yakını. Bu durum Cumhuriyet’in ilânından sonra devrimlere yönelir ve halkın bu kez de devrimler konusundaki ilgisizliğinden şikâyet edilir. Ankara romanı bu serzenişlerin ele alındığı romanlardan biridir. Ancak halkın devrimleri benimseyememesinin temelinde onların bu konuda aydınlar tarafından bilinçlendirilmemiş olmaları ve yüzyıllardır din adamları tarafından dinin modern yaşamın karşıtı bir doğru yol olarak sunulması yatmaktadır. Böylece modernizm, din dışı bir yaşam biçimi olarak sunulmaya çalışılmıştır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu Kadro’da yayımlanan Ankara Moskova Roma-9/ Halk Terbiyesi başlıklı yazısında İtalya, Rus ve Türk halklarını devrimlere karşı olan tutumları bakımından karşılaştırır. Yazar, Rusya’da ve İtalya’da devrimlerin bir hayatîyet taşıdığını ve bunun temelinde de halkın devrimleri benimsemiş ve kendisini devrimlerin bir parçası olarak görmüş olmasının yattığını söyler. Ancak Türk halkı ise devrimlere karşı umursamaz bir tavır içindedir. Çünkü devrimler onun ruhunda bir etki yaratmamış, halk devrimleri içselleştirememiştir:

“Bu sokaklarda görülen tek tük insanlarda da öyle bir avarelik, öyle bir nereye gideceğini, ne yapacağını bilmez kimselerin sersemliği vardı ki... onları âdeta omuzlarından tutup sarsmak ve “Ne yapıyorsunuz? Bu ne tembellik, uyuşukluk... Bilmiyor musunuz ki burası da bir inkılâp diyarıdır. Burada da tıpkı benim geldiğim yerlerdeki gibi her şey yeni baştan yapılmakta, cemiyetin mimarisi temellerinden değiştirilmekte, topraklar, taşlar, kafalar, ruhlar, hep kökünden işlenip imar edilmektedir. Bilmiyor musunuz ki, bir hummalı oluş içindeyiz? Burada da her taraf bir tekevün halinde bir dünya gibi, durmaksızın ve fıkır fıkır kaynamalı değil mi?” (Karaosmanoğlu,1933: 32).

Resmî olarak Tanzimat’ın ilânından bugüne kadar süren Batılılaşma serüvenimizde en dikkat çekici nokta batılılaşırken kendi değerlerimizin nasıl korunacağı sorunu olmuştur. Zaten Yakup Kadri de bu konuda “Önemli olan batılılaşma meselesi değil, ölçü meselesidir” diyerek bu süreçteki kafa karışıklığının nedenini belirlemiştir. Ankara romanında ise yazar Batılılaşırken Türk kültüründen

⁴ Alıntılarda derginin orijinal metinleri kullanıldığı için günümüzdeki yazım kurallarından farklı olan dil kullanımları korunmuştur.

uzaklaşmamak gerektiğini aksine Türk üslûbunun batılılaşma modelimize ışık tutması gerektiğini vurgular:

“Milliyetçi Türk garpcısı için garpçılığın en karakteristik vasfı garplılığa Türk üslûbunu, Türk damgasını vurmaktır. Şapka bize hâkim değil, biz şapkaya hâkim olmalıydık. Garplılışma muayyen bir hayat prensibidir. Bu prensip, ancak, millî isteğin, millî kültürün ve nihayet millî ahlâkın hizmetçisi, emirberi olmak şartıyledir ki, yaratıcı ve kurucu rolünü ifa edebilirdi. Garplılık namına, Garbın “vice”lerini almakta, yarın öbür gün Garp medeniyetinin yıkılıp çökmesine sebep olacak unsurları bu taze, arı vatan topraklarına taşımakta ve aşulamakta ne manâ vardı? Biz Garp namına garpta hüküm süren çürümüş bir sınıfın istihlâk ve istihsal şartlarını kendimize tatbika uğraşmaktayız. Tıpkı tehlikeli bir ilacı kendi kanına aşulayan bir ilim fedaisi gibi. Fakat bu korkunç tehlikenin sonunda bari bir büyük hakikat ayân olsa... Hayır. Bu korkunç tehlike, Selma hanım’ın evindeki lüks kadar, bu caddenin ortasındaki lâmbalar kadar faydasız ve beyhudedir” (Karaosmanoğlu, 2006: 136).

Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Kadro dergisinde yayımlanan Samimiyete Davet başlıklı makalesinde ise Türk aydınını da kendi değerlerini yok sayarak Batılılaşma serüvenine kapılmakla suçladığı görülür. Yazar makalede Türk şair ve yazarlarının Batı Edebiyatı’nı bir batılı kadar iyi bildiklerini ve onu taklit ettiklerini belirtir. Oysa yapılması gereken kendi değerlerimizle Batı’nın iyi yönlerini birleştirmek olmalıdır. Kendini yok sayarak yapılan değişimlerinin köksüzlüğü ve kimliksizliği bu makalede şöyle vurgulanır:

“Türk şairi, Türk sanatkârı Garp kültürüyle temasa gelir gelmez kendi ruhundan utanmıştır. Bilmem, onu nereye kapamıştır? Zavallı ruh, bilmem hangi mahzende, hangi koğukta, hangi deliğin içinde tıkmış duruyor? Biz onun nerede olduğunu unuttuk bile... Zira, yarım asırdan beri pek âlâ şunun bunun ruhiyle de yaşayabiliyoruz. Hatta, öyle ki, bazı, bir adam, kendi ömrü sürümünce muhtelif ruhlarla haşır neşir olabiliyor. Onun içindir ki, Türk edebiyatında, hiç kimseyi, beş yıl sonra, bıraktığınız noktada, bıraktığınız gibi bulamazsınız... Çünkü, o, bu zaman zarfında bir Garp müellifinin derisinden çıkıp başka bir Garp müellifinin derisi içine girmiştir ve bunlar Türk edebiyatının gene en canlılarıdır. Ya bir tek kalıp içinde mummylaşıp gidenlere ne demeli?...” (Karaosmanoğlu, 1933: 30)

Türk toplumunun uygulamada Lale Devri’nden beri süre gelen Batılılaşma hedefinin Tanzimat sonrası yıllarda tek ideal hâline geldiği görülür. Artık Batılılaşma gelişmenin yegane yolu olarak görülmüş, kayıtsız şartsız Batılılaşma anlayışı dönemin yönetim anlayışı hâline gelmiştir. Cumhuriyet’in ilânından sonra bu anlayış hız kazanmış ve devrimler yoluyla sistemleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak bu kez de “yanlış” ve sistemsiz Batılılaşma anlayışının, inkılâpları yanlış yorumlama biçiminde kendini gösterdiği görülmüştür. Bu durum dönemin edebî eserlerine özellikle de romanlara yansımıştır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu Cumhuriyet’e yönelik umutlarını anlattığı Ankara romanında bu konuyu ele almış ve sözcüsü Neşet Sabit’in dilinden toplumdaki farklı tabakaların inkılâpları kendi çıkarlarına göre yorumlamalarına karşı çıkmıştır:

“Bunlar hep inkılâbın yanlış anlaşılmasından çıkan neticeler... İnkılâbı kocanız kendine göre, Murat Bey kendine göre, Şeyh Emin kendine göre anlıyor, hani, bazı dinler vardır ki, müfessir ve müçtehitlerinin çokluğu yüzünden mâna ve mahiyetini değiştirir; işte bizim inkılâbımızın başına da böyle bir şey gelmektedir ve bizim ıstırabımızın sebebini burada aramak lâzımdır” (Karaosmanoğlu, 2006: 142-143).

Yakup Kadri Fikirde İstiklâl başlıklı makalesinde ise Batılılaşma ile devrimler arasındaki önemli bir farka dikkat çekmektedir. Devrimler Türk toplumunu Batılı ülkelerin bulunduğu konuma çıkarmayı hedeflemekle birlikte tamamen Batı kökenli değildir. Mustafa Kemal Anadolu halkının değerlerine dayanan bir devrim politikası gözetmiş ve kurtuluş reçetelerinin sadece Batı’dan beklenilmesine karşı çıkmıştır. Devrimler en iyi halkın öz değerlerine bağlı kalınarak anlaşılabilir:

“ Onun içindir ki, işte, onun içindir ki, bir Türk kumandanı, bir Türk inkılâpçısı ilk defa olarak 1920 senesinde, bir hak ve adalet prensibini müdafa için Avrupaya başvuracağı yerde, bir Türk vapuruna binip Anadolu’ya geçtiği vakit herkesin parmağı ağzında kalmıştı. Bu Türk inkılâpçısı, yalnız, Avrupaya gideceği yerde Anadoluya geçmekle kalmıyor, ilk defa olarak Avrupa’dan Avrupalının hüküm ve nüfuzundan sıyrılıp kendi milletinin kucağına sığınıyordu.

Mustafa Kemal İnkılâbını Tanzimat hareketinin bir devamı gibi görenler bu hareketin öbürüne ne kadar zıt olduğunu hiç değilse bu noktada hissetmelidirler. Başlı sıkıya geldikçe ecnebi serafetanesine sığınan Tanzimatçı devlet adamı ile, Anadolu köylüsünün kucacağına atılan milli devlet adamı arasında keskin bir antagonizmden başka ne bulunabilir? Bunlardan biri şahsi hürriyetini isteyen adamdır.

Bu büyük ve ilk defa milli Türk inkılapçısının çağırında yürüyenler pek iyi bilip hissetmişlerdir ki, onun başlıca mahreki ve yegane azimet noktası (milli gurur) olmuştur. İstiklâl muharebesi bu milli gururun fevaranıdır. Onu takip eden bütün inkılâp hareketleri bu milli gururun tekamülleridir. Mustafa Kemal ilk askerî fırkayı kumanda ettiği günden bütün bu millete baş olduğu şu güne kadar tek bir hamlenin baş döndürücü atlayışlarını gösterir: Yabancı tesirlerden kurtulmak! O Bizanskârî saltanat sarayını ve Arap-Acem kültürünün ocağı medreseyi bunun için yıkmıştır. O Rumluğun bergüzari fesi başımızdan bunun için çıkarmıştır. Bugünkü dil ve tarih hareketi bu hamlenin yani İstiklâl harbinin ruhlara ve kafalara intikali demektir. Asıl hürriyet yolunda cidal budur” (Karaosmanoğlu, 1933: 30-31).

Kadro ve Ankara romanında ele alınan ortak konulardan biri de dönemin ve Yakup Kadri anlayışının popüler konularından biri olan aydın sorunudur. Yakup Kadri geleneği içerisinde aydın kitlenin halktan kopuk ve halka yabancı olmasına karşın halka yönelik çıkış yolları bulmaya çalışmaları boş bir eylem olarak görülür. Yakup Kadri toplum içinde halk- aydın diye bir kutuplaşmanın tehlikeli sonuçlar doğuracağına ve aydın kitlenin ancak halkla kucaklaştığı zaman onun için yol gösterici olabileceğine dikkat çekmektedir. Tekeli ve İlkin de Kadro yazarlarının en çok üzerinde durdukları konunun “aydın” sorunu olduğunu belirttikten sonra Yakup Kadri’nin de aydın ve Türk aydını kavramlarına karşı olumsuz bir tutum içinde olduğunu vurgulamışlardır (Tekeli, İlkin, 2007: 452). Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Kadro dergisindeki Millî Tasarruf ve Halk Edebiyatı başlıklı yazısında halkla bir arada yaşamasına karşın onun acılarını, sıkıntılarını, endişelerini anlamayan/anlayamayan aydın kitleden serzenişte bulunur:

“ Hem kendini, hem alemleri aldatan bu gözbağcısı, ancak, halk dediğimiz büyük kitlenin bir cüzü olduğunu hissettiği gündür ki, kuru kafasını avuçları kanayınca kadar sıkmaktan kurtulacaktır. Yıllardan beri bir türlü bulup ifade edemediği hakikati onda keşfedecek, söyleyemediği dili ondan öğrenecektir. Türk intellektüeli ile halk arasında ne mukadderat ne de irfan farkı vardır. Halkın istisnalarıyla bizim istisnalarımızın sebebi, menşei ve mahiyeti birdir. Aynı iktisadî ve içtimâî kanunlar bizim üstümüzde hükmünü sürüyor. İşte, Türk intellektüelinin kabul ve tasdik etmediği şey halkla kendi arasındaki bu eşliktir. Başdöndürücü bir gurur ona hep göklerde uçuyorum hissini veriyor. Türk intellektüeli gerçi göklerde uçuyor. Fakat, sabun köpüğünden bir balon gibi” (Karaosmanoğlu, 1932: 28).

Aynı konu bu kez Ankara romanının ikinci bölümünde Ankara Palas’ta verilen bir balodan yararlanılarak ele alınır. Ankara Palas’ın önünde bekleyen ve içeride neler olduğunu anlamaya çalışan halk ile balo salonunda yer alan aydın arasındaki kopukluğu Neşet Sabit bir uçurum olarak yorumlar:

“ ...kim bilir bizim için ne düşünürler? Neler söylerler? Onlar için kapısından gördükleri bu âlem ne kadar esrarengiz şeylerle doludur?”

“Yavaş yavaş onlar da öğrenecek, onlar da alıacak. Bu yeni hayatın icapları onlarca da anlaşılır, açık ve basit şeyler haline girer.”

Demin otelin merdivenlerinden çıkarken tuhaf bir baş dönmesi hissettim. Bana öyle geldi ki, ayağımı bastığım her basamak, halkla benim aramdaki uçurumu bir parça daha derinleştiriyor. Ters yüzü geri dönüp arkamda bıraktığım bu uçuruma atlamak istedim; ta ki onlara karışayım ve içinde bulunduğumuz sunî âlemi onların gözüyle uzaktan seyrediyim. Fakat düşündüm ki...

-Fakat düşündünüz ki bu kabil değildir. İçtimâî merdivenin bu basamağına çıktuktan sonra geriye dönenlere, hiçbir yerde, hiçbir devirde rasgelenmiş mi? Azizim demokrasilerin kanuniyetine göre hep aşağıdan yukarıya doğru çıkış vardır. Bunun tersi ancak bir katastrofu ifade eder. “Halka doğru” lafının hakikî mânası halkı kendine doğru çekmek demektir” (Karaosmanoğlu, 2006: 113-114).

Yakup Kadri Karaosmanoğlu Ankara Moskova Roma-4/Bir Mukayese başlıklı yazısında inkılâpların halk tarafından yeterince benimsenmediğini anlatır. Ankara, İzmir, İstanbul gibi şehirlerin merkezlerinde görülen gelişmenin oldukça sınırlı ve büyük oranda şekilci bir değişiklik olduğundan yakınan yazar, inkılâpların asıl hedef kitesinin Anadolu halkı olduğunu bir kez daha hatırlatır. Ancak ne yazık ki görüntüdeki bu değişim oldukça aldatıcıdır. Anadolu henüz devrimleri kabullenmiş değildir, Anadolu Cumhuriyet’ten önceki yıllarda yaşamaya devam etmektedir:

“Bazı şeylerin adı değişmekle mahiyetlerinin değişebileceği zannı, inkılâp hareketinin, bizde yarım yamalak kalmasına sebep olan âmillerden biridir. Türk inkılâpçıları lüzumundan fazla optimisttirler. Bunlar arasında bir çokları, hükümetin bilmem kaç yıl evvel verdiği bir kararın veya meclisten çıkmış bilmem hangi kanunun hayatta bir tatbik ve tahalluk sahası bulunduğuna kanidir. Halbuki, bugün inkılabımızın bu onuncu yılında, hile-i şer’iyesiz şapka ve kasket giyenler, kanunu-medeniye göre evlenip boşananlar ve yeni harflerle yazıp okuyanlar bütün Türkiye’de on bin kişiyi geçmez. Bütün Anadolu kasabalarında, Ankara’nın, İzmir’in, İstanbul’un bütün kenar mahallelerinde kadınlar sımsıkı kapalıdır. Kocalarına şeraitçe bağlıdır” (Karaosmanoğlu, 1932: 43).

Ankara romanında da inkılâpların yarattığı şekil değişikliğinden örneklere yer verilir. Bu örnekler birinci bölümde kendi çevrelerinin doğal bir parçası olarak sunulan Hakkı Bey, Murat Bey ve Şeyh Emin Efendi’den yola çıkılarak verilir. Millî Mücadele yıllarında vatanına bağlı bir asker olan ve cephede idealist bir şekilde savaşan Hakkı Bey Cumhuriyet’in ilânından sonra tam bir salon adamı haline gelir. Ondaki bu olumsuz ve köksüz değişim en çok eşi Selma Hanım’ı rahatsız eder.

“Selma Hanım, bütün bu pantomima esnasında kocasının acayip bir hâlini daha sezdi. Onda, bir seyirci kalabalığı önünde, bir marifet gösteren artist tavrı vardı. Sanki, etrafa “İşte, bir kadın dansa böyle davet edilir. Danstan sonra bir kadınla böyle meşgul olunur”, demek istiyor gibiydi. Bu işlerin cahili olanlar, ne yapacağını bilmeksizin duvar diplerinde büzülüp oturanlar, Selma Hanım’a birdenbire, kendi kocasından kat kat daha asîl ve ağırbaşlı göründüler. Genç kadın, ilk anlar, bu gibi insanların halleriyle içinden alay ediyor, hattâ, bazen, onlara, acıdığı veya kızdığı bile oluyordu. Lâkin, o akşam ilk defa olarak, hissettiği, kocası gibi kurulu bir kukla olmaktansa, öbürleri gibi hareketsiz mankenler halinde kalmak, mutlaka, daha az gülünç, daha az hor görülmeye layıktır” (Karaosmanoğlu, 2006: 99).

Bunun dışında Murat Bey’deki değişim ise eserdeki mizahî atmosferi oluşturacak şekilde sunulur. Murat Bey ve ailesi görgü ve kültür temeline dayanmayan yüzeysel Batılılaşma anlayışının kurbanı olmuşlar ve çevrelerinde komik duruma düşmüşlerdir. Bu durum yazar tarafından trajikomik bir öge olarak okura sunulur.

“Düşününüz ki bu yarışa Murat Bey’in ailesi bile karıştı. Büyük çapta arsa spekülasyonlarından ve onu takip eden birkaç taahhüt işinden sonra devrin en zengin adamlarından biri sırasına giren ve mebusluktan çekilmiş olduğu için kâh İstanbul’da kâh Avrupa’da dolaşmakta bulunan Murat Bey, şimdi, Kavaklıdere’de, kuleli, verandalı ve konfor modernli bir büyük köşk içinde asrî hayatın bütün zevkini sürmeye başlamıştı. Kapısında bir Stude Baeker otomobili her dakika emrine amade duruyor, içeride elektrikle işler en iyi cinsten bir mobilya gramofon en son dans havalarını durmaksızın çalıyordu. Çocuklar İsviçreli mürebbiyenin eline bırakılmıştı. Bu İsviçreli mürebbiye, aynı zamanda Murat Bey’in karısıyla kız kardeşine Fransızca, dans, adabı- muaşeret dersleri verirdi” (Karaosmanoğlu, 2006: 106-107).

En çarpıcı ve şaşırtıcı gelişme ise Şeyh Emin Efendi’de görülür. Romanın ilk bölümünde koyu bir taassubun temsilcisi olarak sunulan ve kadınlarla aynı ortamda bulunmaktan bile hoşlanmayan bir şeriat taraftarı olan Şeyh Emin Efendi romanın ikinci kısmında üst tabaka arasında modern bir beyefendi olarak yerini almak istese de bunu başaramaz. Şeyh Emin Efendi’nin kadınlarla el sıkışmak ve dans etmek istemesi ise yazar tarafından bu ani ve yüzeysel değişimin mizahî bir örneği olarak verilir:

“Bu adam, frakı, bol yakalığı, katı plastronu içinde kaba saba tahtadan yapılmış bir elbise askısını andırıyordu. Ne renkte olduğu bilinmeyen, yer yer dökülmüş saçlarının arkasında iri ter taneleri matruş yüzünün sayısız buruşukları arasına yuvarlanıyordu. Bir eliyle kadehini tutuyor, öbürüyle, muttasıl, bu ter tanelerini silmeye çalışıyordu.(...) Bereket Hakkı Bey karısının imdadına erişti. Selma Hanım’ın müşkül bir vaziyette kaldığını hissederek söze karıştı ve Şeyh Emin Efendi’nin koluna girerek uzaklaştılar. Kalabalığın içinden, Şeyh Emin Efendi’nin yüksek sesle şunları söylediği işitiliyordu:

“Yahu, bıraksaydın, şu hanımla bir toka etseydim. Biz dans bilmiyoruz. Bari bunu yapalım. He, heh, heh... Bari bunu yapalım” (Karaosmanoğlu, 2006: 118-119).

İnkılâbın sadece görünürde bir değişiklik yarattığının en iyi göstergelerinden biri de mimarîdir. Mimarî alanda görülen tuhaf biçimli ve komik binalar inkılâbın içten bir kabullenişle değil, yüzeysel bir onayla kabullenildiğini vurgulamaktadır:

“Şehir içindeki apartmanların, resmî binaların ise kadim Hint Racalarının saraylarından hiç farkı yoktu. Bazıları da ovigal pencereleri, yeşil renkli, yıldız murabbalı saçaklarıyla Osmanlı devrinin medrese ve imarethane mimarisinin soysuzlaşmış bir devamı gibi idi. (...)Öyle ki, havada yaşayanlar, midesi fazla dolu iken uykuya yatmış kimseler gibi türlü fena rüyalara dalıyorlardı. Hele Murat Bey’in köşkü, bu çeşit evlerin en hayret verici örneklerinden biriydi. Onun için, burada, ne kendileri, ne misafirleri, bir an ferah ve rahat duymuyorlar, tuhaf bir iç sıkıntısına düşüyorlardı. Murat Bey durmadan odaların şeklini ve rengini değiştiriyor, mobilyalarını yeniliyordu. Dülgerler, doğramacılar, kaplamacılar, evin içinden bir lahza eksik olmuyordu” (Karaosmanoğlu, 2006: 128).

Yakup Kadri Karaosmanoğlu Ankara Moskova Roma /5 başlıklı seri yazısında Türk devriminin asıl büyük düşmanının dış güçler olmadığını, gerçek düşmanının dış güçlerin himayesinde çalışan Türkler olduğunu vurgular. Yüzyıllar boyunca yaşanan tecrübeler bir ülkeyi çökertmenin en etkili ve kolay yolunun onu kendi vatandaşlarını kullanarak içten çökertmek olduğunu göstermiştir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu da bu gerçeği hatırlatarak 1930 yılların başındaki Türkiye’de ister muhafazakâr kesimden olsun, isterse devrimci kesimden olsun dış güçlerle işbirliği içinde bulunan kişilerin ülke içinde önemli yetkilere sahip olduklarını ve bu sayede devrimi ve ülkeyi yok etme amaçlarını çok daha rahat gerçekleştirebileceklerini şöyle vurgular:

Türk inkılâpçıları ise her iki tehlikeyi aynî derecede ve aynî ehemmiyette göz önünde tutmalıdırlar. Bizde dahilî irtica hareketleri daima haricî teşvik ve himayelerle vukubulmuştur. Şapkaklı fraklı olsun, sarıklı cübbeli olsun bizde bütün mürteciler ya bilerek ya bilmiyerek mutlaka harici düşmanın koldaşdırlar. Ve düşmanlarımız, topraklarımıza silah kuvvetile giremeyeceklerini anladıkları gündenberi, ancak, Türkiye’de mevcudiyetini tahmin ettikleri bu irtica unsurlarına güvenirler; ancak, bunların muvaffakiyetleri üzerine emel kurabilirler.

İnkılap Türkiye’ sine haricî tehlike türlü türlü şekil ve kıyafette kendini gösterebilir. O bize yeşil bayraklı bir Şeyh veya kızıl bayraklı bir ihtilâlcî suretinde görünebileceği gibi bir beyaz bandıralı liberal şeklinde de görünür. Ve maatteessüf bu liberallerin büyük bir kısmı bugün yalnız aramızda bulunmakla kalmıyor, İstiklâl ve milliyet aşkının çocuğu olan Gazi Türkiye’ sinde rey, salâhiyet, nüfus ve vazife sahibi oluyor” (Karaosmanoğlu, 1932: 39-40).

Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun yukarıdaki yazısında belirttiği “liberal” tiplerden birine de Ankara romanında yer verilir. Binbaşı Hakkı Bey Millî Mücadele yıllarında bir vatansever olarak çeşitli cephelede savaşan ve Türk milletinin kurtuluşuna gönülden inanan bir askerdir. Zaten romanın ana kahramanı Selma Hanım da Binbaşı Hakkı Bey’in bu özelliklerinden etkilenecek onu sevmiş ve Kurtuluş Savaşı yıllarındaki davranışlarını korkak ve sinik bulduğu için ilk eşinden ayrılmıştır. Ancak Cumhuriyet’in ilk yıllarında bu genç vatansever asker yerini devlet ihalelerinde yabancılara aracılık ederek haksız kazanç elde eden çıkarıcı bir bürokrata bırakmıştır. Selma Hanım korkusuz bir askerden, gösteriş meraklısı bir salon adamı hâline dönüşen Hakkı Bey’den de bu yozlaşmayı kaldıramadığı için giderek uzaklaşmıştır:

“İş âleminde henüz çok ham olan kafası, bunda, hattâ alelâde bir münakaşaya sebebiyet verecek bir pürüz bulamıyordu. Yalnız, işin kendisine ait kısmı sâbit bir sorgu işareti halinde beyninin içinde saplı duruyordu. O yüzden, ta yemeğin sonuna kadar ağzını açıp ya tasvibe, ya kabule dair bir kelime söylemedi ve bu nokta öbürlerince de bu konuşmanın bir düğümü gibi kaldı. Nihayet, beşinci şarap kadehinden sonra bir tanesi Hakkı Bey’in kulağına eğilip:

“Sizin komisyonunuza gelince...” diye söze başladı.

Eski fırka kumandanı, Alman silâh arkadaşının sözlerini dinlerken kalbinden yüzüne doğru sıcak bir kan tabakasının çıktığını hissediyordu”(Karaosmanoğlu, 2006: 104).

Sonuç

Yakup Kadri Karaosmanoğlu Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemleri ile Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş ve gelişme yıllarına bilinçli bir aydın gözüyle tanıklık etmiş bir yazardır. Onun romanlarında Türk halkının önemli bir eşik evresi olan bu yıllar, siyasî ve sosyal çözümlenmeleriyle yer alır. Karaosmanoğlu Ankara romanında da yazar Neş’et Sabit’in gözünden Millî Mücadele yılları ve sonrasındaki gelişmeleri gerçekçi gözlemlerle sunar. Üç bölüm halinde yazılan eserin ilk bölümü daha

çok Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'nun durumunu gözler önüne serer. İkinci bölümde yazar, genç cumhuriyetin kuruluşunu ve yükselişini anlatırken dönemin bürokratlarına ve aydınlarına da eleştirilerde bulunur. Ancak romanın son bölümü tüm olumsuzlukların giderilmeye çalışıldığı umutlu bir ortamı anlatır. Romanın böylesine ütobik bir atmosferle tamamlanması Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun geleceğe yönelik iyimser düşüncelerinden kaynaklanmaktadır. Yeni bir devletin nasıl şekillendirildiğinin anlatıldığı bu romanda yazar epik bir söyleyiş geliştirir. Onun bu bakış açısını daha önce Kadro dergisinde yayımlanan ve Moskova Edebiyat Kongresi'nde (Orijinal metinde Moskova Edebiyat Kongresinde diye geçmektedir.) sunduğu bildiride de görmek mümkündür:

“Muhakkak ki bu yaşadığımız devir “épigue” bir devirdir. Onun için bizim her şeyden evvel bir “epopée” şairine ihtiyacımız vardır. Bozulan, çürüten cemiyetlerin tahlili yani dağıtıcı zihniyeti ifade eden tenkit ve tahlil edebiyatının artık bu kurulan, tekevvün eden yeni dünya içinde yeri kalmamıştır” (Karaosmanoğlu, 1934: 31).

Kadro dergisi cumhuriyet politikalarının belirlenmeye çalışıldığı devrimler sürecinde farklı fikirler öne sürerek yönetimin dikkatini çeken ve Atatürk'ten de destek alan bir oluşumdur. Derginin yazar kadrosunu oluşturan aydınlar devletçilik politikası ışığında genç cumhuriyetin nasıl yol alacağı konusunda önerilerde bulunmuşlar, devrimler konusunda halkı bilgilendirmeye çalışmışlardır. Ancak bir eşik dönemimin ürünü olması, siyasal ve sosyal karmaşaların bu evrede henüz giderilememiş olması kadro hareketinin de uzun ömürlü olmasına engel olmuştur. Derginin imtiyaz sahibi ve yazarı olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu özellikle kültür sanat başta olmak üzere savunduğu görüşleri derginin yayımlandığı yıllarda okurla buluşan Ankara romanına da yansıtmıştır. Derginin kapanmasına karşılık Ankara romanının umutlu bir gelecek düşüyle sonlanması Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun genç cumhuriyete olan güveninden kaynaklanmaktadır.

KAYNAKÇA

- ALEMEDAR, Korkmaz (1979). “Basında Kadro Dergisi ve Kadro Hareketi ile İlgili Bazı Görüşler”, *Kadro, Tıpkı Basım*, C.1. s. 21-30. (Yayına Hazırlayan: Cem Alpar). Ankara: İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.
- ALPAR, Cem (Yayına Hazırlayan) (1979). *Kadro Tıpkı Basım*, Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.
- AYDEMİR, Şevket Süreya (2003). *İnkılâp ve Kadro*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- AYDEMİR, Şevket Süreya (2004). *Suyu Arayan Adam*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- BOSTANCI, Naci (1990). *Kadrocular ve Sosyo-Ekonomik Görüşleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları. Kültür Eserleri Dizisi: 156.
- ERTAN, Temuçin Faik (1994). *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Fethi Naci (2002). *Yüz Yılın Yüz Romanı*, İstanbul: Adam Yayınları.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (2006). *Ankara*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (2009). *Politikada 45 Yıl*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (1998). *Zoraki Diplomat*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (1932). “Milli Tasarruf ve Halk Edebiyatı”, *Kadro Dergisi*, C. 1, S.2, Şubat, 1932. s. 26-28.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (1932). “Ankara Moskova Roma-4”, *Kadro Dergisi*, C.1, S. 10. Ekim 1932. s. 40-43.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (1932). “Ankara Moskova Roma-5”, *Kadro Dergisi*, C. 1, S.11, Kasım 1932. s. 38-40.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (1933). “Ankara Moskova Roma-Bolşeva Köyü-8”, *Kadro Dergisi*, C. 2, S.14, Şubat 1933. s. 39-44.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (1933). “Ankara Moskova Roma- Halk Terbiyesi-9”. *Kadro Dergisi*, C. 2, S. 15, Mart 1933, s. 32-35.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (1933). “Samimiyete Davet”, *Kadro Dergisi*, C.2, S.16, Nisan 1933. s. 29-30.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (1933). “Fikirde İstiklâl”, *Kadro Dergisi*, C.2, S.22, Ekim 1933. s. 28-32.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (1934). “Moskova Edebiyat Kongresinde”, *Kadro Dergisi*, C.3, S.33, Eylül 1934. s. 27-32)
- OKTAY, Ahmet (2003). *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları*, İstanbul: Everest Yayınları Kültürel Çalışmalar.
- ÖNERTOY, Olcay (1984). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı ve Öyküsü*, Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- SARIÇİÇEK, Mümtaz (2009) “Yakup Kadri'nin Romanlarında Cumhuriyet İdeali ve Düş Kırıklıkları”, *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, Sayı 54. 189-200 s. Ankara.

- SEZGİN, Ömür (1979). “Kadro Hareketi”, *Kadro Tıpkı Basım*, (Yayına Hazırlayan: Cem Alpar), C.1 s. 11-20. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.
- TALAY, Birsen (2002). “Yakup Kadri Karaosmanoğlu”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce, Cilt 2: Kemalizm*, s.430-441. İstanbul: İletişim Yayınları.
- TEKELİ, İlhan, İLKİN, Selim (2007). *Cumhuriyet’in Harcı/ Birinci Kitap: Köktenci Modernitenin Doğuşu*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- TEKİN, Mansur (1934). “Ankara”, *Kadro Dergisi*, C.3, S.28, Nisan 1934. s. 48-50.
- TÜRKEŞ, Mustafa (1999). *Kadro Hareketi/Uluşçu Sol Bir Akım*, Ankara: İmge Kitabevi.
- TÜRKEŞ, Ömer (2002 a). “Güdük Bir Edebiyat Kanonu”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Cilt 2: Kemalizm*, S.425-448. İstanbul: İletişim Yayınları.
- TÜRKEŞ, Mustafa (2002 b). “Kadro Dergisi”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Cilt 2: Kemalizm*, S.464-476. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ULUDAĞ, Mehmet Emin (2005). *Üç Devrin Yol Ayırımında/ Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- YETKİN, Çetin (2008). *Türk Edebiyatında Batılılaşma ve Kimlik Sorunu*, İstanbul: Salyangoz Yayınları.